

évtized fatömeghozamát megállapítani, ami épügy történik, mint az új üzemrendezésnél.

Az erdőrendezés leirt módja csak nagyjában nyújt képet a porosz üzemrendezési eljárásról. Az erdőrendező kezét megkötő utasítás nem lévén, az üzemrendezési művek, megfelelően a főerdészségek eltérő viszonyainak, különbözőképen készülnek. „A törekvés mindig arra irányul, hogy a czállal összeegyeztethető bármely egyszerűsítés érvényre jusson.“ A rendszeres könyvvitel és a főerdészségek statisztikai följegyzései lehetővé tették, hogy különösen az üzemátvizsgálásnak azt a részét, mely a lefolyt üzem eredményeinek megállapítására vonatkozik, jelenleg már jóval egyszerűbben lehet szerkeszteni, mint régente. Ujabbban új üzemtervek is a revisiok igénytelen alaki berendezésével készülnek. Érdekes erre vonatkozólag forrásművemnek következő szavai: „Azon számos feladat, melyek elé az erdőgazdaság nagy kopár területek megvétele (évenként mintegy 7500 ha), a műfának leggondosabb elkülönítése, kiterjedt utépités, a munkásokról való gondoskodás, vizenyős területeknek rétekké való átalakítása és személyzetének az általános művelődés szolgálatában való részvétele által állittatik, mulhatatlanul szükségessé teszi, hogy a gazdasági üzem lehetőség szerint egyszerűvé tétessék és más téren az írásbeli munka csökkentessék.“

IRODALMI SZEMLE.

Erdőgazdasági üzemterveink és azok végrehajtása.

A *M. E.* ily czimű közleményével nem foglalkozhatom a nélkül, hogy ennek az elhatározásomnak az okát röviden előre ne bocsássam. Teszem pedig ezt azért, mert általánosságban magam is osztom azt az elterjedt fölfogást, hogy az ilyenféle közlemény, ha egyáltalán napvilágot láthatott, csak az agyonhallgatásra vagy a kurta és határozott visszautasításra tarthat számot. *Önmagáért* pedig bizony az említett közleményt sem tarthatom méltónak arra, hogy vele az *E. L.* komolyan s pláne ismételen foglalkozzék.

Lehetnek azonban — s az említett közleményre nézve is forognak fönn ilyen — különleges szempontok, a melyek más eljárást ajánlanak. Igy pl. az E. L. szerkesztőjét — bármily véleménynyel lett légyen a közleménynek komoly tárgyalásra való alkalmassága és érdemessége felől, — két irányu kötelesség is kényszerítette arra, hogy a kurta és határozott visszautasítás határán tullepjen, s a részletek tárgyalásába bocsátkozzék; mert a saját felfogásának, gondos tanulmányok után elfoglalt álláspontjának félreértések vagy épen félremagyarázások és ferditések ellen való megvédelmzése épugy kötelessége volt, mint annak a föladatnak teljesítése is, amit ugyan a nálánál illetékesebbeknek mondott szakemberek figyelmébe ajánlott, de azért jórészt mindjárt ki is meritett, hogy t. i. veszélyes tanok terjedésének az utja késlekedés nélkül átvágassék.

Ebből az utóbb jelzett szempontból, amelyet magam szintén rendkívül fontosnak tartok, szándékozom a közleménynyel foglalkozni; még pedig azért, hogy azt az eszmét kíséreljem meg tovább fejteni, kidomborítani és még határozottabban körvonalazni, a melyet az E. L. szerkesztője a multkor fölemlített és a melyet talán még ő sem pártol melegebben, mint a mennyire ezt a magam részéről pártolni kívánom.

Az E. L. szerkesztője ugyanis méltán panaszolta föl, hogy az erdészeti akadémia eddigi tantervével éppen az erdőgazdasági politika terén nem páncézolja föl neveltjeit eléggé olyan tévtanokkal szemben, a melyek törvények és törvényes intézmények alapelveinek megítélése tekintetében valóban veszélyes ellentéteket és tanokat teremthetnek elő. Ennek a panasznak és az ebben rejülő eszmének jogosultságát óhajtanám a M. E.-ben megjelent közlemény tárgyalásának során még jobban megerősíteni.

Szeretném pedig eként mindazokat, akiket ez a kérdés bármily szempontból illet, mindenekelőtt arra birni, hogy ismerjék föl a maga teljességében s igyekezzenek egyszersmind pótolni is mielőbb azt a hiányt, azt a mulasztást, a mi abban áll, hogy a fiatal és serdülő nemzedék sem az akadémia tantervében, sem azon tul: az élő szakirodalom terén, de az adminisztráció keretében sem talál elég táplálékot ítélőképességének olyan irányban való kifejtésztésére és megizmosítására, hogy eképen a *szaktudomány*

tantételeinek, a gyakorlati gazdaság érdekeinek és a fennálló törvényes rendnek szükséges harmoniáját mindenha tudja kellően fölismerni s ennek a harmóniának föltételeit tudja helyesen mérlegelni; hogy a szemébe ötlő disharmóniának szülőokait tudja gondosan kipuhatolni; s hogy végső fokon tudjon adott körülmények között utat és módot keresni és találni a szükséges harmónia helyreállítására vagy megteremtésére.

Nem hallgathatom el, hogy ebből a rendkívül fontos tekintetből a magam részéről *nagyobb* súlyt helyezek az élő szakirodalom szerepére, valamint az adminisztráció keretébe illeszthető helyes módzatokra, mint az akadémia tényleg hiányosnak mutatkozó tantervének kiegészítésére. Igen fontosnak és kívánatosnak tartom magam is, hogy az erdőgazdasági politika, a melynek tananyaga önként érthetőleg az erdőgazdasággal vonatkozásban levő összes törvények és törvényes intézmények pragmatikus tárgyalását felölelné, az akadémia tantervébe ilyen külön tantárgyképen mielőbb beillesztessék, mert bizonyosra vehető, hogy eként a hallgatók — kivált ha más tárgyak előadói egyes tantételeknek az erdőgazdasági politika szempontjából való megvilágítására legalább fontosabb esetekben szintén kiterjeszkednek — az akadémiairól bizonyos *irányítást*, bizonyos *hangulatot* és *fogékonyságot* mindenestre hoznak magukkal a gyakorlati életbe, ha szerzett általános ismereteik talán hamar el is mosódnának. Ellenben a szakirodalom s épügy az adminisztráció, kétségtelenül közvetlenebb kapcsolatban lévén az étellel, nemcsak hogy inkább lehet hivatva a táplálék folytonos szolgáltatására, de ennek a hivatásának teljesítésében a gyakorlati élet folytonos szükségleteihez könnyebben és teljesebben igazodhatik is.

Hosszasabb bizonyításra pedig bizonyára az sem szorul, hogy a jelzett irányban való érdeklődés a szakirodalom és az adminisztráció részéről, ezek saját érdekét szintén előmozdítaná. A *szakirodalom* hivatott munkálkodása révén az elhanyagolt irányban azonnal, s majd egyéb irányban is emelkednék, s bizony-bizony mindinkább biztosabban volna megóva az (E) tollából kikerült közleményhez hasonló csapásoktól; a mi pedig az adminisztrációt illeti, ennek haszna a kérdéssel való komoly foglalkozásból a legbecesebb és legnagyobb volna, mert sem a gazdasági

törvény sikeres végrehajtását, sem a gazdálkodás sikeres intézését: a szaktudomány tantételeinek, a gyakorlati gazdaság érdekeinek és a főnnálló törvényes rendnek benső harmóniája nélkül elképzelni — legalább én — nem tudom.

*

Ideje azonban, hogy ezek előrebocsátásával most már áttérjek (E) urnak a M. E.-ben megjelent közleményére, s azzal — ismétlem, nem önmagáért, hanem a jelzett szempontból — részletesebben foglalkozzam. Nem azt az utat követem, a melyre az E. L. szerkesztőjét az az érdek, hogy saját álláspontját (E) ur egyes állításaival szemben sorra megvilágítsa, s így a felfogásával ellenkező tételek hiányait és helytelenségeit kimutassa, elkerülhetlenül rávezette. Az ő részéről a tárgyalásnak csak ilyen rendje lehetett helyes és volt indokolt. A magam elé tűzött czélnak azonban inkább az felel meg, hogy az (E) ur közleményében található következetlenségek és ellenmondások, veszedelmes tanok és tévedések magvát és forrását kutassam föl mindenek előtt.

Ne gondolja senki, hogy (E) ur akár ismeretekben, akár tapasztalatokban szegény; se azt, hogy gondolkodásának nincs éle, vagy hogy gondolkodásával magasabb szempontokig fölemelkedni nem tud; sem pedig azt, hogy nem bírja kifejezni a gondolatait, vagy hogy gondolatai helyett az írás formái által vezeteti magát. Engem legalább közleményének tartalma és belső szerkezete az ellenkezőről győzött meg. Mivel pedig nincs jogom föltételezni (E) urról, hogy közleményének megírásával egyszerűen csak rossz tréfát szándékozott csinálni, s még kevésbé azt, hogy öntudatosan és czélzatosan ferdített azért, hogy ezzel vagy azzal kellemetlenkedjék s talán egy kis kavarodást is előidézzzen; nem marad más hátra számomra, mint annak konstatálása, hogy az (E) ur tollából kikerült közleménynél *mondva* se lehetne jobbat írni: a kifejesztetlen ítélőképesség, a fegyelmezetlen gondolkodás s az ezekkel rendszerint együtt tartó könnyű lelkiismeret munkájának bemutatására. Vagyis, hogy (E) ur közleménye nem egyéb, mint félreismerhetlen és letagadhatlan *jelensége* annak a bajnak, a melyre az E. L. szerkesztője a multkor rámutatott s s a melyet orvosló szereivel együtt még határozottabban és

részletesebben körvonalazni igyekeztem; még pedig olyan erős és mérges jelensége, a mire már csak a veszélyes szó lehet találó.

Az (E) ur közleményében található hiányosságok *forrását* tehát már megjelöltem. Bebizonyítom majd, hogy nem tévedek.

A közleménynek tulajdonképeni magva pedig, vagyis az a tétel, amelyet (E) ur eleve fölállít, hogy minden következtetését ebből vonja le avagy *ahoz alkalmazza*; továbbá, hogy idézeteit *ahoz mérten magyarázza*; valamint hogy érvelését *annak megfelelően* csoportosítsa, a következőképen jelölhető meg:

Üzemterveink rosszak, és nem is lehetnek jók soha a jelenlegi törvényes rend mellett.

Bebizonyítom, hogy ebben a tekintetben sem tévedek.

Kezdjük az utóbbinál s vegyük sorra (E) ur közleményének részleteit — legelőlről.

Idéz Bund K. egyik értekezéséből s levonja következtetésül: „. . . Mit jelentenek ezek a szavak? Azt, hogy a mi üzemterveink nem is gazdasági üzemtervek, mert akkor más hivatásuk nem is volna, mint a gazdaságot az erdőbirtokos céljainak megfelelően szabályozni, hanem röviden definiálva erdőfelügyeleti kényszerzubbonyok. . .” (Tudjuk, hogy ennek a következtetésnek helyességét és jogosultságát maga az idézett szerző megegyeztetta; (E) ur tehát idéz, s hogy az idézet súlyát emelje, körül is dicsérgeti a szerzőt; végül következtet — a saját alaptételének javára, ez idézeteknek ehhez mért csoportosításával és félremagyarázásával.)

Fölállít azután egy tételt arra nézve, mi volna ő szerinte a helyes gazdasági üzemterv célja, s már most ezzel *a saját tételével* szemben megállapítja, hogy „. . . a mi üzemterveink célja *a törvény szövege szerint*, de Szentimrey erdőfelügyelő szavai szerint is, az erdők jókarbantartása és használatuk tartamosságának biztosítása. De hát hol nyer ebben a definícióban helyet a gazdaság, a jövedelmezőség érdeke? Hogy lehet hát egy ily alapokon nyugvó tervezetet joggal gazdasági üzemtervnek nevezni. . .” (Itt már messzebbre megy (E) ur; fölállít *maga* egy tételt, de mivel azt a legegyszerűbb ismereteknek megtagadása nélkül sem lehetett volna s így neki sem sikerült aképen megállapítani, hogy *azzal szemben* a törvényt az ő ismert alaptételének javára idézhesse, idézi a törvényt *megcsonkítva*, s imputálja a törvény *hasonló értel-*

mezését másnak is, a ki pedig ebben ártatlan, mert az ő tőle idézett állítás csak félremagyarázással érthető úgy, amint (E)-nek tetszik; illetőleg amint alaptételéhez illik.)

Majd megint Szentimreyhez fordul, ki szerinte . . . „elment odáig czikkében, hogy a kényszerzubbonynak kibővítését, tatarozását s kényelmesebben elviselhetővé tételét óhajtja. . . Csak épen az iránt hagy bennünket kétségben — folytatja — hogy hát tulajdonképen, hogy is kellene ezekkel a kényszerzubbonyokkal radikálisan végezni.“ Ne nagyon reménykedjék Szentimrey ur a magaaajánlotta orvosszerekben; mert ha minden óhajtása teljesülne is — ugymond (E) ur — „még akkor is csak ott volnánk, ahol elkezdtük, hogy t. i. „üzemterveinkben a birtokosnak még jogos és az okszerű erdőgazdasággal megférő kívánságai sem nyerének kifejezést“, mert akkor is megmaradna a sablon, a zubbony-méret, sőt az erdőfelügyelői intézmény kiterjesztése még jobban elfojtana minden szabadabb mozgást“. . . (Itt tehát az alaptételnek már az a része is megjelenik, amelyben a tagadás jut kifejezésre; hogy azonban kifejezésre juthasson, Szentimreyn is kellett egy kicsit — fordítani, s hogy az eként korábbi polczáról lefokozott tekintélyt ily értelemben még hathatósabban idézhesse, czélszerű volt ennek — az erdőfelügyelőség munkabírásiának kifejlesztésére irányuló — intenczióját egy kissé rossz hirbe is hozni.)

Utóbb (E) ur, megint csak alaptételének gondolatkörében, a konkrét bizonyítékok (?) teréről a föltevés terére lép, s így szól: „Visszatérve üzemterveink bevallott czéljára, ha erdőtörvényünk jó volna, mint a milyen nem jó, akkor már ott biztosíthatnák az erdők jókarban tartása és azok használatának tartóssága kategorikus kijelentésekben. *Miért kellett a törvénynek misztikusan az üzemtervek háta mögé rejtőzködni? Ki tudna ma már erre megfelelni? . . .*“ (Vagyis az erdőtörvénynek arra a rendelkezésére, melylyel az erdők gazdasági kezelésének és használatának oly irányban való szabályozását, a mint az a 17. §. 3. bekezdésében teljesen és világosan meg van határozva, az üzemtervek feladatává teszi — (E) ur a mindenre gondolni engedő, de semmit sem mondó *titokzatosság ködét* borítja — s miért? Erre nézve nem lehetünk kétségben. Mert hiszen már előrebocsátotta azt az állítását, amelyet eddig

azért nem idéztem, hogy itt használhassam föl, hogy t. i.: „... Nem az a baj, hogy (mint Szentimrey állította) üzemterveinket lázas sietséggel és rosszul készítettük s azokat pontatlanul hajtjuk végre, mert hiszen a zubbonyméreték és azok használata pontosan meg vannak adva a ministeri utasításokban és rendeletekben, hanem az, hogy nálunk a jog, törvény és igazság hazájában az állami omnipotenzia hajt igába minden intézményt, megakasztja természetes és üdvös fejlődésében.“ Ebből az idézetből világos, hogy — mit kelljen gondolnunk a törvény *misztikus bujkálásáról!* Az üzemtervek egyszerűen az állami omnipotenzia eszközei! Ennek kimutatására pedig megint csak (E) ur alaptételének kedvéért volt szükség.)

Ezzel egyszersmind bekövetkezett a *végzetes fordulat* (E) ur okoskodásában. Amikor ugyanis — mondjuk tapasztalatokból kikristályosodott — alaptételének igazolását keresvén, ahhoz a kérdéshez jutott, hogy miért is kellett a törvénynek misztikusan az üzemtervek háta mögé rejtőzködni, s egyszerűben föl támadt benne a gyanu az állami omnipotenzia tultengési hajlama irányában: a következtetések lánczolatos kapcsolódása rendjén (E) ur (ki alaptételének felállítása által a más irányban való haladás útját — a tétel második felével — már elzárta maga előtt) nem juthatott más következtetésre, csak arra, hogy: tehát a törvény is rossz, mert az üzemtervekre bizza a gazdálkodás szabályzását, amelyek révén pedig új ut nyílik az állami omnipotenzia tultengésére; azonban akkor a jelenlegi törvényt el kell vetni, s a helyett újat kell hozni még pedig olyant, mely maga biztosítsa kategorikus kijelentésekkel az erdők jókarban tartását és azok használatának tartósságát. Így jutott tehát el (E) ur *az új törvény megalkotásának eszméjéhez* is eleve fölállított alaptételének konzekvenciájaképen.

*

Azt hiszem, az E. L. t. olvasói nem kívánnak tőlem még több bizonyítékot annak az állításomnak igazolására, hogy (E) ur egész közleményének magva, csirája az az eleve fölállított alaptétel, hogy t. i.: üzemterveink rosszak s nem is lehetnek jók soha a jelenlegi törvényes rend mellett.

De talán a másik irányban is találtunk bizonyítékokat. Így

pl. a *könnyű lelkiismeret* — a mi alatt nem rosszhiszeműséget értek, hanem az eszközök megválogatásában való nagyobb foku szabadságot — már (E) ur közleményének idézett részleteiben is többször jelentkezett; így akkor, midőn másnak állításait félremagyarázza; mikor törvényt megessonkitva idéz; mikor törvényes rendelkezések és intézmények intenczióit meggyanusítja. Gondolkozásának fegyelmezetlenségét pedig már egymagában az a körülmény is igazolja, hogy — amint láttuk — nem szabadon és elfogulatlanul, hanem egy alapos vizsgálat nélkül fölállított, s mint látni fogjuk, tarthatatlan alaptétel nyomása alatt indul országos fontosságú kérdéseknek tárgyalására.

Ha mindazonáltal bárki is kétségben volna a felől, hogy vajjon állításaimat teljesen igazoltaknak veheti-e, áldozzon egy kis fáradságot (E) közleményének ily szempontból való újabb átolvasására, s bizonyára még sok bizonyítékot talál.

Mert ha (E) ur nem állította volna föl alaptételét úgy, a mint fölállította, hogy t. i. *üzemterveinek nem is lehetnek jók soha a jelenlegi törvényes rend mellett*, vagyis ha nem zárta volna ki gondolat-köréből és *következtetésének láncolatából* azt a gondolatot, hogy *bizonyos föltételek mellett* jó üzemtervekre is lehet kilátásunk a jelenlegi törvényes rend felforgatása nélkül: *kellott* volna-e megtámadnia a 17. §-t az „igazság és jog“ szempontjából? S vajjon a mikor a mi 17. §-unk jogi vonatkozása valamennyi művelt állam jogtételei közt beláthatlan időkre meg van gyökerezve, miért támadja meg (E) ur ezt a §-t? Azért, mert a paragrafus: „... a hatálya alá vont erdőbirtokosokkal szemben nemcsak felügyeleti jogot biztosít az államnak, hanem az *állami jóváhagyástól függővé tett gazdasági üzemterv* kényszere által jogtalan beavatkozást enged a birtokos teljesen *magán* jogaiba.“ A 17. §. jogi vonatkozásának megtámadásával és annak az elvnek hangoztatásával, hogy az erdők föntartása közérdek, s pláne ennek oly értelmű kibővítésével, hogy *az erdő az ország közvagyon*a, (E) urnak föltétlenül oda kellett volna jutnia, hogy a 17. §. jogi vonatkozásának s az ezen alapuló megkülönböztetésnek elvetésével az üzemtervszerint való kezelés kötelezettsége még a magánbirtokosra is kiterjesztessék (hogy a nem föltétlenül fentartandó erdők kivonásával-e vagy sem, az más kérdés, s a dolgon itt nem változtat):

de (E) ur nem ide jut, hanem az *üzemtervkényszer teljes eltörléséhez*; s miért? mert alaptételének, mely a fenálló törvényes rend ellen van kiélezve, ez felel meg.

Megtagadja-e azonban (E) ur az üzemterveknek létjogát egyáltalán? Nem. Sőt maga is elismeri, hogy hát hiszen mind szép eszmék azok, amiket mi az üzemtervhez kötünk, ám csak úgy, ha az erdőbirtokos saját akaratából nyit nekik utat erdőgazdaságában. Mire jó ez az elismerés; vagy mire jó az a rokonértelmű vigasztalás, a mit (E) ur közleményének végén találunk, ahol az ő rendszerének (törvényének és törvényvégrehajtásának) ismertetése után így szól: „Azért azt se higyjük, hogy e rendszer mellett az üzemtervek kihalnának. Sőt az okszerű gazda ezután is csak terv szerint vezetné erdőgazdaságát, de mindenesetre a mostaniaknál czélszerűbb és jobb tervek szerint.“ — Ezekben újra csak az ominozus alaptétel jut kifejezésre.

Kár volt azonban ezzel a vigasztalással előhozakodni.

(E) ur szerint ugyanis az *okszzerű gazda* ezután is terv szerint vezetné erdőgazdaságát. Jó; de mi lenne a *nem* okszerű gazdával? S ha ez a *nem* okszerű gazda 5000 kat. holdnál nagyobb erdőnek az ura, mi lenne egyszersmind az ő szakképzett erdőtisztjével, akit (E) ur törvénye szerint köteles lenne alkalmazni? Ettől az 5000 holdas *nem* okszerű gazdától az üzemterv szerint való gazdálkodást már (E) ur sem reméli. Micsoda biztosítékot nyújt akkor az erdőtiszt alkalmazásának kényszere? A *nem* okszerű gazda egyszerűen okszerűtlen gazdálkodásra kényszeríti a szakértő erdőtisztjét, különben pedig mást fogad helyette; annyi azonban bizonyos, hogy — még ha némileg hajlanék is az okszerűség felé, s *türné* erdőtisztjének okszerűsködési hajlamát — fillért se adna erdőtisztjének a bár jó, de mindazonáltal költséges terv készítésére. Az erdőtiszt tehát még ilyen *türhető* esetben is arra volna utalva, hogy *fejből* gazdálkodjék, ami azonban 5000 kat. holdnál és azon felül már egy kissé kényelmetlen volna. Hát még mi lenne az 5000-nél kevesebb holdas *nem* okszerű gazdákkal s azok altiszteivel, pedig *nem* okszerű gazda ezek közt szintén akadna! Egyébiránt kétkem, hogy azok az okszerű gazdák, akiktől (E) ur a *jó üzemterveket* reméli, *nem* szintén néminemü mérséklettel nyulnának zsebükbe az üzemterv-készítési költségekért. — (E) ur vigasztalása

tehát előttem teljesen értéktelen, mert — a mi az ő figyelmét kikerülte — éppen abban az irányban hagy megnyugtató nélkül, ahol erre a legnagyobb szükség volna, t. i. ahol a helyes gazdálkodásnak legfőbb biztosítéka: a birtokos saját belátása s ami annak alapját képezi: saját gazdasági műveltségének kellő foka hiányzik. Vagyis (E) ur itt szem elől tévesztette, hogy az erdőgazdaság, s különösen a magyar erdőgazdaság fejlődése tekintetében nem az a főkövetelmény, hogy üzemterv legyen; nem az a végszél, hogy jó üzemterv legyen; hanem, hogy az erdőgazdaságnak minden érdeket kielégítő intézése — a minnek az üzemterv kétségtelenül hasznos és szükséges eszköze, de csak eszköze — a birtokosnak gazdasági műveltségében találja meg legfőbb biztosítékát. Szem elől tévesztette, hogy addig, amíg közállapotaink fejlettségében ezt a biztosítékot ki nem mutathatja, nincs joga senkinek azokat a falakat döngetni, a melyek a jelzett szempontból megnyugtató állapot elérkezéseig egyébként nem pótolható biztosítékát képezik az erdőgazdaság fejlődésének olyan gazdasági hibák és ballépések ellenében, a melyeknek következményeit igazán „keserves verejtékhullatással teljes munkálkodással“ s ami talán még keserveesebb, tömegnyi-tömeg pénzáldozatok árán lehet csak idők során át helyrehozni?

*

Ugy hiszem, hogy most már föltehetem azt a kérdést, vajjon (E) ur logikusan állította-e fel említett alaptételét, s ha nem, miben tévedett.

A feleletet könnyű levezetni ugyanabból a tételből, amelyvel legutoljára foglalkoztam.

Ki fogná elkészíteni az okszerű gazdák jó üzemterveit? — Mivel az ebben való jártasságot már (E) ur sem tételezi föl még az okszerű gazdáknál sem, mert hiszen az erdőtiszt-tartás kötelezettségét törvénytervébe felvette: bizonyára az erdőtiszt. — Ki készíti ma? Szintén az erdőtiszt.

Ki ellenőrizné a gazdálkodás rendjét, (s így az üzemterv alkalmazását is) a törvény-végrehajtás szempontjából; s ki lenne egyben hivatva arra, hogy az erdőbirtokosokat jó tanácsokkal ebben is abban is támogassa? Az erdőfelügyelő. Ki van arra hivatva ma? Szintén az erdőfelügyelő.

Ki lenne a közvetítő fórum az erdőbirtokos és — a törvény első végrehajtója s egyben a legfőbb állami érdekek gondozója közt; s ki lenne hivatva az országos érdekek helyi vonatkozásának figyelembevételével az (E) ur által u. n. *kivételes hatáskör* gyakorlására, valamint egyéb közvetítő szerepre a legfőbb állami érdek és a birtokos saját érdekének összeegyeztetése tekintetében? A közigazgatási erdészeti bizottság. — Kinek föladata mindez ma? Szintén azé a bizottságé.

Lényegében véve tehát a törvényes rend utja ugyanaz volna (E) ur szerint is, a mely fönnáll ma. A jelenleg fönnálló törvényes rendre tehát (E) ur eleve fölláított alaptételében eként nem hivatkozhatik. Akkor azonban egyszerre megdőln (E) urnak ez az alaptétele is, s ezzel együtt megdőln mindaz, a mit erre vagy ennek utmutatása szerint fölépített.

Igen ám, — mondja erre (E) — de az új rend mellett ki volna zárva, hogy az állam az üzemtervek révén beavatkozzék az erdőbirtokos magánjogaiba, amire most az üzemtervek állami jóváhagyásának föltétele módot nyújt.

Igen ám — felelem erre viszont — csakhogy (E) ur, ugy alaptételének föllállításánál, valamint további vizsgálódásainak egész lánczolatán át *figyelmén kívül hagyta azt a lényeges körülményt*, hogy az erdőtörvény 17. §-ának 3. bekezdésében *nemcsak a legfőbb állami érdekek biztosítása, hanem egyszersmind a birtokos saját szükségleteinek s a birtokos legfőbb érdekének: az erdő okszerű jóvelmezésének biztosítása, egyaránt s minden alárendeltségi viszony nélkül kifejezésre van juttatva, s így törvénybe van iktatva!*

Ha pedig a fönnálló törvényes rend sem külső formájában, sem belső tartalmában nem foglal semmi olyat, ami szükségképen kizárná valamely érdek érvényesülését, az érdek érvényesülésének elmaradásáért a törvényes rendet önmagában véve hibáztatni és megtagadni semmi esetre sem szabad.

(E) ur tehát, miután fölláította alaptételeinek első részét, amire nézve (nem ugyan a szélső határokig és teljes általánosságban, hanem: bizonyos szempontoknak igen gyakori háttérbe helyezését s a rendszernek nem elég egyszerűségét és reálitását illetőleg) készséggel egyetérték vele, hogy t. i. *üzemterveink kifogásolhatók*, azzal követett el hibát, hogy a fönnálló törvényes rend egy

lényeges részének figyelmen kívül hagyásával indult meg alaptétele másik részének kialakítására; vagyis olyan hiányosságot fogott rá és akart rábizonyítani a törvényes rendre, amely abban tényleg nincs meg.

*

Egészen más eredményre jutott volna (E) ur, ha alaptételét a következőképen állítja föl:

Üzemterveink kifogásolhatók; főképen azért, mert azokban a legfőbb állami érdekek szigorú biztosításával szemben „a birtokosoknak még jogos és az okszerű erdőgazdasággal megférő kívánságai sem nyernek (mindig helyes) kifejezést“, holott az erdőtörvény 17. §-ának 3. bekezdése az állami és a birtokos részéről támasztható érdekeknek biztosítását *egyaránt megkívánja*. Itt tehát valami baj van. Vizsgáljuk hát meg, hogy — ami nélkül gazdasági törvénynek helyes végrehajtása el nem képzelhető: a szaktudomány tantételeinek, a gazdasági érdekeknek és a fönnálló törvényes rendnek érvényesítése tekintetében szükséges harmonia hol van megzavarva? Hol a hiány a szükséges harmonia föltételeiben? S végül miként lehetne a szükséges harmoniát helyreállítani?

A fönforgó kérdést, mely az erdők gazdasági kezelésének és használatának mily módon való szabályozását illeti, vagyis röviden, de egyszersmind kevésbé világosan kifejezve: az *üzemterv-kérdést* magam is főfontosságúnak s ezért *most már* lehetőleg állandóan fölszínen tartandónak ismerem. Ez a szempont szintén ösztönöz, hogy már most a magam módja szerint, s a magam részéről ajánlott utnak követésével vegyem vizsgálat alá a kérdést, természetesen nem (E) urnak jogtalanul és helytelenül fölállított alaptételéből kiindulva, hanem szintén a magaméból, úgy, amint azt az imént már körvonalaztam. (Előre jelzem azonban, hogy a különben nagyon ajánlatos óvatosságot a kitérések lehető elkerülése tekintetében nem követem, de nem is követhetem, mert szükségét érzem annak, hogy közben egyet és mást (E) urnak általánosságban szintén figyelmébe ajánljak. Különben pedig (E) ur közleményével a kontaktust a továbbiakban állandóan megtartom.)

Kiinduláspontunk tehát az, hogy üzemterveink nagy általánosságban véve kifogásolhatók annyiban, hogy azok, amint Szentimrey kifejezte: „tulajdonképen nyílt parancsok, melyekben a birtokosoknak

még jogos és az okszerű erdőgazdasággal teljesen megférő kívánsága sem nyer kifejezést“.

Nem akarom elvitatni ennek az állításnak, ennek a panasznak jogosultságát, mert magam is azt tartom, azt tapasztaltam, hogy ennek a panasznak *van* jogosultsága. Az a kérdés pedig, hogy *mennyire van* jogosultsága, egyelőre elmellőzhető.

Azt kell előbb s mindenekelőtt megvizsgáljunk, mennyire járult ennek a panasznak előidézéséhez az erdőtörvény — s nevezetesen a 17. §-ban foglalt határozmányok, végrehajtásának *az a legelső* fontos ténye, a melylyel a végrehajtásnak, illetőleg a határozmányok érvényesítésének *formái*: az üzemterv készítésre vonatkozó utasítások által megállapítottak?

Erre nézve a magam részéről minden további megjegyzés nélkül hozzájárulok az E. L. szerkesztője által elfoglalt és kifejtett állásponthez, s azokat a nézeteket, amelyeket ő az üzemtervi utasításoknak nemcsak a formákat illető rendelkezéseire nézve, hanem egyszersmind a gazdálkodás szabályozásának belső rendszerére nézve is már kifejezésre juttatott, a magam részéről szintén helyeseknek s figyelembe veendőeknek tartom. Ha azonban ekép bizonyos mértékig jogosultnak kell elismernem (E) urnak kifakadásait az üzemtervi utasítások ellen, amelyeket — mint az egyik idézetből látjuk — zubbonyméreteknél nevez, semmi esetre sem fogadhatnám el helyesnek oly irányu következtetését, mely pedig közleményéből kiérezhető, hogy ezek az utasítások a helyes gazdálkodási irányzat kifejlődését vagy érvényesülését szükségképen kizárnák.

Legyen (E) ur véleménye bármily szigorú és kedvezőtlen is az üzemtervi utasításokról; sőt tovább megyek: volna bár a 17. §. 3. bekezdésében foglalt rendelkezések végrehajtására megszabott forma tényleg olyan, amely a helyes gazdálkodási irányzat kifejlődését erősen korlátozná vagy akár megakadályozná: sem saját véleménye a formákról, sem pedig a formáknak föltételezett nagyfokú tökéletlensége vagy teljes alkalmatlansága helyes megítélés szerint nem szolgálhatott elég alapul (E) urnak arra, hogy a teljes negáció álláspontját foglalja el, s ebből kiindulva a fennálló törvényes rendet annak alapjával együtt megtámadja s elvesse. Nézetem szerint (E) ur helyesebben cselekedett volna, ha

már itt az általam jelzett irányban indul el s nem téveszti szem elől, hogy a törvények intenczióinak érvényesítése a végrehajtás *tökéletesbitésével* fokozható és hogy a törvények végrehajtásának *tökéletesbitése* s ennek *lehetősége* és *módja* épen nem az eleve megszabott formák jóságától vagy rosszságától, hanem attól van függővé téve, hogy a végrehajtás *tényezői* mennyire képesek s mikép tehetők még képesebbekké a sikeres végrehajtás formáinak kialakítására és a kialakított helyes formák betöltésére. (E) ur azonban nemcsak ezt, hanem egyttal azt az elvet is szem elől tévesztette, miszerint egy *új törvénynyel való kísérletezés helyett* előbb a már meglévő törvény tökéletesebb végrehajtásának előmozdítását — még ha csak kísérletképen történnék is ez — czélszerűbbnek s a minden irányu takarékoság szempontjából is megfelelőbbnek kell ismerni.

Igy mi a negáció álláspontja helyett arra az eredményre jutottunk, hogy a törvény intenczióinak érvényesülésében tapasztalható hiányokért csupán a végrehajtásnak eleve megszabott s tényleg javításra szoruló formáit felelőssé tenni nem lehet, hanem vizsgálódásunkat a végrehajtás tényezőire is ki kell — még pedig az egész vonalon át — terjeszteni.

(E) ur közleményéből az ilyen irányu vizsgálódás ugyszólván teljesen hiányzik; sőt merem állítani, hogy ezt már közleményének megírása előtt mellőzte; mert ellenkező esetben vizsgálódása rendén — elfogulatlanul — nem juthatott volna ahoz az eredményhez, amely — *egyébképen* nem kifogásolható óhajtsákként — közleményének utolsó soraiban jut kifejezésre.

„Tért kell, hogy engedjen az állam — ugymond (E) ur — az erdőgazdaság önerejéből való fejlődésének; csakis az a haladás lehet egészséges, mikor az erdőgazda gazdaságát erdeje különleges viszonyainak legmegfelelőbb s neki legalkalmasabb módon rendezi be, mikor tevékenységét az állam felső kényszere nem bénítja meg“.

Ezeket — így, amint mondva vannak — általános elv- vagy igazságképen elfogadom. De nem fogadom el, ha ezeket (E) nem úgy érti, amint leírta, hanem úgy, amint közleményének átolvasása után mindenki hajlandó lehet értelmezni s bizonyára értelmeztek is így sokan, hogy t. i. tért kell hogy engedjen az állam az erdőgazdaság önerejéből való fejlődésének, tért, ami ma nincs meg,

s aminélfogva a haladás nem is egészséges; nem pedig azért, mert az erdőgazda nálunk gazdaságát erdeje különleges viszonyainak legmegfelelőbb s neki legalkalmasabb módon nem rendezheti be, és mert tevékenységét az állam felső kényszere megbénítja.

Ezek a gondolatok logikusan csak ilyen értelemben foglalhatnak helyet (E) ur közleményében; a magam részéről azonban (E) ur állításait így csak abban az esetben fogadhatnám el helyesnek, ha — amit szükségesnek jeleztem — a végrehajtás összes tényezőjének szemügyre vétele után szintén arra az eredményre jutnék. Különböztetnem kell mondanom, hogy itt (E) ur egyszerűen *imputálja* a végrehajtás *egyetlen* tényezőjének, a törvény első végrehajtójának — ugyanis mint legfőbb adminisztrátornak, — hogy elnyomja a gazdaság fejlődését, a gazdasági erők kifejtését, a gazdasági érdekek kielégítését, egyszerűen az erdőbirtokos gazdasági tevékenységének valamint az ennek támogatására hivatott összes többi tényező munkásságának kifejtését és érvényesülését. Egyszerű imputálásnak kell mondanom annyival inkább, mert másképp tényleg meglévőnek fogadnám el azt a helyzetet, melyet (E) urnak állítása föltételez, mintha t. i. a többi tényező valóban fejtene ki s akarna érvényesíteni elnyomás alá fogható, erőteljes vagy legalább kifogástalan mértékű és irányu tevékenységet. Szerintem mindez még vizsgálatra szorul.

*

Am ha (E) ur hivatottnak érezte magát arra, hogy a törvény első végrehajtójának — úgy is, mint legfőbb adminisztrátornak — a gazdaság szabad fejlődésének elnyomására irányuló törekvést imputálja; s hivatottnak érezte magát arra, hogy tért és szabadságot kérjen az erdőgazdaság önerejéből való fejlődésére, vagyis tért és szabad mozgást mindazon tényezők számára, amelyek az erdőgazdaságot a fejlődés útján előrevinni hivatva vannak: már most álljon is helyt a kéréseiért, amikor az erdőtörvény 17. §-ának 3. bekezdésében foglaltak végrehajtásában részes tényezőknek szerepét a fentebb jelzett szempontból sorra vizsgálat alá venni szándékozom.

Vajjon *erdőbirtokos-e* (E) ur? Ha igen, tájékozást szerzett-e magának arról, hogy az erdőtörvény 17. §-ának 3. bekezdésébe iktatott jogánál fogva — akkor, amikor erdeje gazdasági kezelé-

sének és használatának üzemtervi szabályozása munkába vétetett — megkívánhatta, hogy az üzemtervi előírásokban saját gazdasági szükségleteinek kielégítése, valamint erdejének okszerű jövedelmezése valóban kifejezésre jusson és biztosítékokat nyerjen? Fontolóra vette-e tényleg a saját gazdasági érdekeit s megismertette-e ezeket legelső sorban erdőtisztjével, akire gazdálkodása irányelveinek formális meghatározása s a gazdálkodás közvetlen intézése rábizva volt? Fölismerete-e, kívánta-e s igyekezett-e kijárni a gazdálkodás sikeréhez szükséges szabad mozgást, — talán utóbb, amikor megérezte — ha megérezte — azokat a szűk korlátokat, a melyeket az üzemtervi rendelkezések saját gazdasági érdekeinek érvényesülése elé szabtak? Vagy rábizta magát egészen a kezelő erdőtisztjére? — Mert: *ha netalán* saját, törvényes védelembe vett érdekei iránt tartozó kötelességeivel szemben valami mulasztást követett *volna* el törvényes jogának érvényesítése tekintetében, elsősorban magát kellene okolnia.

Vagy talán *kezelő erdőtiszt* (E) ur? Ha igen, hivatása körében igyekezett-e erdőbirtokosának eminens gazdasági érdekeiről tájékozást szerezni, s az erdőtörvény 17. §-ának 3. bekezdésére hivatkozva kívánta-e az erdőrendezőtől, hogy ez az erdő gazdasági kezelésének és használatának *szabályozásánál*, a gazdasági kezelés és használat *intézése* tekintetében meg ne kösse, hanem legalább annyira szabadon hagyja az ön kezét, hogy eként az erdőbirtokos eminens gazdasági érdekei kielégítést találhassanak s az erdő jövedelmezése valóban biztosítható legyen; s akár eleve, akár utóbb, amikor itt vagy ott, s talán itt is, ott is beleütközött a „sablonos“ munkálat korlátaiba, sarkára állott-e az erdőbirtokos érdekei mellett és a gazdálkodás sikeréhez szükséges szabad mozgás kivivásáért? Vagy rábizta magát az *erdőrendezőre*, s talán megelégedett azzal, hogy az utjában talált korlátokat, ahogy lehet, megkerülgesse? — Mert: *ha netalán* saját hivatása iránt való kötelességével szemben valami mulasztást követett *volna* el erdőbirtokosa törvényes jogának és saját szakképzettségének érvényesítése tekintetében, elsősorban magát kellene okolnia.

Lehet, hogy (E) ur *erdőrendező*. Ha igen, tájékozást szerzett-e magának arról, hogy a mit az erdőtörvény 17. §-ának 3. bekezdése az erdőbirtokos számára jogképen biztosít, ugyanazt öne

kötelességül rója, hogy tehát úgy *kell* az erdő gazdasági kezelését és használatát szabályoznia, hogy az által az erdőbirtokos eminens gazdasági szükségleteinek kielégítése és az erdő jövedelmezése biztosítva legyen; s vajjon latolgatta-e, hogy ismert sablónja illik-e az adott viszonyok közé, s ha úgy találta, hogy a gazdálkodás sikeréhez szükséges szabad mozgás elé *különb*ben káros korlátokat vonna, igyekezett-e az ismert sablont itt vagy ott, vagy itt is ott is megkorrigálva hozzásimulni az adott körülményekhez? Vagy az *erdőfelügyelő* iránt való tulhajtott tisztelettől befolyásolva a korrekciót a kezelő tisztre hagyta? — Mert: *ha netalán* saját reputációja iránt való kötelességével szemben valami mulasztást követett *volna* el a helyes irányzat kialakítására való legközvetlenebb befolyásnak érvényesítése tekintetében, első sorban magát kellene okolnia.

Nem tekinthetem kizártnak, hogy (E) ur — ha talán ma nem is az, — de volt: *erdőfelügyelő* valaha. Ha igen, kérdem, tájékozást szerzett-e magának arról, hogy a törvényhozás (a mint ennek az erdőtvénnyjavaslat tárgyalásakor a javaslat leghivebb pártolónak egyike, Tisza Lajos gróf épen a 28. §-t védelmező felszólalásában kifejezést adott) az erdőfelügyelőnek nem: csupán csak tulajdonképeni *rendőri* föladatot szánt, hanem föladatául szánta azt, *hogy kulturális célokat mozdítson elő; hogy az erdőbirtokosokat saját javukra, saját előnyükre meggyőzze a gazdálkodás terén folytatható ilyen vagy olyan eljárás helyességéről*; s ily irányu föladatának tudatában azokat a szempontokat, a melyek az erdőtvény egy és ugyanazon 17. §-ának 3. bekezdésében vannak meghatározva, az erdők gazdasági kezelését és használatát szabályozó üzemtervek *rendszerének és előírásainak* birálásakor egy és ugyanazon mérlegre helyezte-e, s ha megkövetelte, hogy az erdők jókarban tartása és használatának tartamossága államgazdasági szempontból teljesen biztosítva legyen, megkövetelte-e épugy azt is, hogy az erdőbirtokos eminens gazdasági érdekei hasonlóképen kielégítést nyerjenek; s ha úgy találta, hogy az erdő kezelésének és használatának szabályozásánál követett eljárás megbénítja itt vagy ott, avagy itt is ott is a különben kifejthető gazdasági tevékenységet, vármegyékre kiterjedő tapasztalatainak érvényesítésével nyitott-e maga utat, vagy utána járt-e, hogy ut nyitassék legalább a

gazdálkodás sikeréhez szükséges szabad mozgás számára? Vagy *ebben a részben* megbizott az erdőrendezőben? — Mert ha kulturális célok iránt való kötelességével szemben *netalán* valami mulasztást követett volna el folyton szélesbedő látkörének és gyarapodó tapasztalatainak érvényesítése tekintetében, elsősorban akkor is magát kellene okolnia.

Lehetetlen ugyan, de a sorrend megtartása és teljes kimevitése okából fel kell tételeznem végül még azt is, hogy az (E) betű árnyékában egy egész *közigazgatási erdészeti bizottság* rejtekezik. Így kérdem, tájékozást szerzett-e (E) ur, *mint* ilyen bizottság, arról, hogy őt az erdőtörvény, közbeeső forum gyanánt a kormány, mint a törvény első végrehajtója s legfőbb adminisztrátor, és az erdőbirtokos közé, épen nem fölösleges lépcsőfokul, hanem azért iktatta oda, hogy a törvény végrehajtásának le- és föláramló folyamatába az országos érdekek helyi megnyilatkozásának forrásait mindenha bevezesse és hogy kiegyenlítse mindenha azokat az ellentéteket, a melyek ugyanazon gazdasági érdekeknek, törekvésnek vagy kérdésnek legfelülről és legalulról látott képe között könnyen keletkezhetnek; s vajjon akart-e és birt-e hivatásának kellő magaslatára emelkedni épen az erdőtörvény 17. §-ának 3. bekezdésében foglaltakra nézve, fölismervén, hogy épen itt találkozik össze a különféle érdekek legtöbb alakja és árnyalata, s hogy épen itt: a gazdálkodás irányításában nyerhetnek érvényesülést a leghathatósabbban az országos érdekek helyi vonatkozásai. Vagy talán csupán az ilyen magasabb szempontok szerint való mérlegelést tartotta meg a maga számára, s a gazdálkodás sikeréhez szükséges szabad mozgásnak formális biztosítása vagy az erről való gondoskodás tekintetében, mint *alakiságok* (?) tekintetében rábizta magát az erdőfelügyelőre? — Mert: *ha netalán tullött* volna a célon, *ha tullött* volna ő, elsősorban így is magát kellene okolnia.

*

Ne gondolja (E) ur, hogy mindezek fölsorolásával csupán kellemetlenkedni akartam az egész vonalon mindenkivel, a kinek ő egyébként erősen támadó cikkében békét hagyott. Épenséggel nem akartam kellemetlenségeket mondani senkinek, csupán az egyes tényezők szerepkörét kívántam ekképen — még pedig mind-

járt kritikai formában — körvonalazni. Ez elől nem térhettem ki, mert — a mint már jeleztem — mellőzhetlenül szükségesnek találok, hogy a mikor valamely intézményt az attól várt és nyert eredmények szempontjából veszünk bírálat alá, mindenesetre azt a folyamatot is szemügyre vegyük, a melynek medrében az intézmény életműködésének haladni kell; valamint, hogy azoknak a tényezőknek szerepét is szemügyre vegyük, a melyeknek harmonikus együttműködése szintén jelentékeny föltétele az intézmény elé tűzött czél felé való lassubb vagy gyorsabb haladásnak.

Mit gondol (E) ur, megmaradtak volna-e azok a cikkében ekkeseredéssel emlegetett „zubbony méretek“ s maguk az u. n. „kényszerzubbonyok“ máig változatlanul (már t. i. amennyire változatlanul maradtak), ha az egész vonalon valamennyi tényező jogainak és kötelességeinek körét teljesen kimerithette volna?

Szándékosan mondtam: ha kimerithette, s nem: kimerítette volna, — hogy már ekképen is jelezzem, mennyire nem a rekrimináció, hanem csupán a dolgok fejlődésrendjének vizsgálata a szándékom. Nem tévesztem szemelől — s jó lesz, ha (E) ur szintén megszivleli a jövőre nézve, — hogy közgazdasági tevékenység terén, valamint a bár korlátozottabb térre szorító s bármily irányu gazdasági tevékenység terén ép annyira csinján kell banni a megrovásokkal, a mint maguknak az intézményeknek bírálatával, mert itt a tevékenység egyes szálainak kapcsolódása s a szerepkörök egymásra hatásának 2×2 -je nagyon szövevényes. Pedig legyen a gépezet bonyolult, vagy bár a legegyszerűbb, csak egyetlen kerekének csorbuljon is ki egy foga, ha meg nem áll, döcögve dolgozik a szerkezet. Vigyük át a hasonlatot a gazdasági tevékenység terére, a hol *emberek* lánczolatán áramlik át az intézmények életfolyamata, s gondoljuk meg, hogy ezekre az emberekre mennyi külső körülmény gyakorol befolyást! A mikor pedig az erdőgazdaságnak, vagy az erdőgazdasági tevékenység bármely ágazatának fejlődés-menetét s fejlettsége fokát vesszük szemügyre, nem szabad arról sem megfeledkeznünk, hogy a magyar erdőgazdaságot az alaptörvény megalkotása óta számítható új éra másfél évtizedén át ugyszólván megteremteni s nem csupán rendbehozni kellett, és hogy az ily munkával megterhelt idő bizonyára nem mondható *soknak* arra, hogy ez alatt a magyar

erdőgazdaságnak csak vezető eszméi is már mind kiforrhattak volna.

Ezért ha bármelyik tényező a vonalon külön, vagy mind együttvéve egyszerűen akként felelne a számonkérésre, hogy: a külső körülmények akadályozták a feladatául szánt tevékenységnek sikeresebb érvényesülését, a felelősség terhe alól — az egész vonalon tényleg tapasztalható mulasztásoknak rá eső részét illetőleg — *félig* tüstént fölmenteném; s csak akkor itélném vétkeknek mulasztásaiban, ha ezeknek forrása a rosszhiszeműség volna, vagy az, hogy meglévő képességének érvényesítését s ezek tovább fejlesztését önhibájából elhanyagolta.

Azt veti talán (E) ur mindezek után a szememre, hogy mit ér hát az általam ajánlott módszer, a mely ime a főnforgó kérdésben semmi pozitív eredményre nem vezetett.

Látszólag igaza van; mert olyanféle pozitív eredményhez, mint ő, csakugyan nem jutottam. Mindazonáltal azzal az eredménnyel, a mit elértem, *egyelőre* teljesen meg vagyok elégedve.

Tisztában vagyok a felől, hogy a magyar erdőgazdaság fejlődésének egyik főfontosságú tényezőjét: az erdők gazdasági kezelésének és használatának szabályozását illetőleg, a törvény 17. §-ának 3. bekezdésében sem a rendelkezések teljessége, sem a rendelkezések intencziója szempontjából nincs olyan hiány, a mely a fejlődés lehetőségét szükségképen kizárná, és nincs ilyen hiány vagy akadály a főnálló törvényes rend egyéb részleteiben sem; tisztában vagyok a felől, hogy az idevágó törvényes rendelkezések végrehajtásának eleve megszabott formái nem a főnálló törvényes rendnek benső alkatrészét képezik, hanem valóban csupán formák, a melyek tehát — amennyiben tökéletesbitésre szorulnak — a tökéletesbülést megtűrrik a főnálló törvényes rendnek megbolygatása nélkül; s végül tisztában vagyok a felől, hogy a főnálló törvényes rend keretén belül a végrehajtásban résztvevő minden egyes tényezőnek szerepe határozottan s akképen körvonalazható, hogy ezeknek a szerepköröknek betöltése teljesen érvényre juttathatja a törvény rendeltetését: az ország erdőgazdaságának fejlesztését az egyes erdők gazdasági kezelésének

és használatának — úgy az állam, valamint az egyes erdőbirtokosok érdekei szempontjából — egyaránt helyes szabályozása és intézése útján. Egyszóval tisztában vagyok a felől, hogy a fönálló törvényes rendet megbolygatni vagy pláne a törvényt egészen elvetni *szükségképen* — nem kell.

Meg vagyok nyugodva pedig ezzel az eredménnyel azért, mert a milyen és a mennyi mulasztást a törvényvégrehajtásban részes tényezők szerepkörének betöltését illetőleg az egész vonalon találtunk, azt, csupán külső okokkal, jórészt ki is menthetjük mindjárt. Ám egyuttal megtaláltuk talán azt az irányt is, a melyhez minden egyes tényezőnek külön s együttvéve tartania kell magát, hogy *szerepkörét* mindinkább teljesebben *betölthesse* s ezáltal a végrehajtásnak *tökéletes formáit* is lépésről-lépésre kialakíthassa.

Mielőtt a főnforgó kérdésnek még egy fontos részére áttérnék, a levont következtetések kapcsán helyén valónak találom, hogy itt ismételten rámutassak arra az eszmére, a mely az E. L. szerkesztőjének figyelmessége révén fölszínre került, s a melyet a gyakorlati szükség szempontjából részletesebben körvonalazni igyekeztem. Gondolják meg mindazok, a kiket illet, milyen végzetes jelentősége lehet a jelzett irányban való gondoskodás elhanyagolásának vagy halogatásának. Erre *kell* módot találni, még ha időt és költséget kívánna is a mód.

Gondoljuk meg e mellett — a főnforgó kérdésre visszatérve — mindannyian, kiket illet, hogy: valamely erdőbirtok üzemtervének elkészítése, megvizsgálása, jóváhagyása, végrehajtása s ennek ellenőrzése nem szükségképen egy és ugyanaz az erdőbirtok gazdasági kezelésének és használatának szabályozásával, helyes irányításával és intézésével; még pedig nem azért nem ugyanaz, mert a két meghatározásnak szövege tér el egymástól, hanem azért, mert az előbbi meghatározás csak a *formát*, ellenben az utóbbi a *lényegét* jelöli meg. S ha a fejlődés útjának első felén inkább csak a *forma* követelményei nyertek kielégítést, minden egyes tényezőnek ahoz az irányhoz kell alkalmazkodni, a mely a fokozatos fejlődés rendén mindinkább a *lényeg* követelményeinek kielégítésére vezet.

Az ilyen irányú fejlődést csupán a tudományosan kidolgozott szakismeretekkel, vagy csupán a gyakorlati gazdaság érdekeinek ismeretével, avagy csupán a törvényes rend ismeretével s mindezek elszigetelt érvényesítésével sikeresen szolgálni nem lehet; ehhez szükségképen a hármas irányú ismeretkör érvényesítésének benső harmóniája kell.

Ezek ismételése után áttérek a főforgó kérdésnek arra a még nem érintett részére, a melynek tárgyalása nélkül fejtegetésem csonka maradna.

Előállhatna ugyanis maga (E) ur azzal a kifogással, hogy a mikor a törvényvégrehajtás tényezőit az egész vonalon sorra vettem, a legfontosabb tényezőt: a törvény első végrehajtóját s egyben legfőbb adminisztrátort a sorból kihagytam.

(E) urnak azonban itt is csak *látszólag* volna igaza. *Kifejezetten* csakugyan nem foglalkoztam még ezzel a tényezővel; de hiszen ez, a főnálló s (E) ur részéről annyira perhorreskált törvényes rend mellett fölösleges is volt; még pedig azért, mert a többi tényező szerepkörében az egész vonalon jelentkező mulasztásoknak megállapítása ennek az első tényezőnek mulasztásait is megállapítja. Mulasztást követett el tehát ez a tényező is, a mikor nem érezte meg eléggé, mi fáj — a többi tényezőnek az egész vonalon; a mikor nem hallotta meg — amazoknak (igaz, hogy jórészt magukba fojtott) panaszát; a mikor nem szoritotta eléggé amazokat — a maguk dolgának tiszta fölfogására; a mikor nem követelte meg tőlük — a maguk jogkörének teljesebb kimerítését; ellenben pedig szigoruan — s talán kelleténél is szigorubban — szemelőtt tartotta (legalább a törvény 17. §-ának 3. bekezdésében foglaltakat illetőleg, s legalább is a többi tényezőhöz viszonyítva) a — maga dolgát s jogát, a legfőbb és legközvetlenebb országos erdőgazdasági érdekek gondozását.

Ha *igy* volt, s azt tartom, hogy valóban *igy* volt, és *amennyiben* *igy* volt, akkor és annyiban természetesen a törvényvégrehajtás első tényezője szintén *részes*-okozója az egész vonalon át tapasztalható mulasztások következményeinek.

De már most türjön meg bennem (E) ur annyi loyaltást — fölfelé, mint a mennyinek jelét adtam — nem mondhatom: lefelé, hanem — a többi tényező irányában. Csak épen annyit; — mivel-

hogy itt csupán csak azokat kellene ismételnem, a miket előbb az egyes szerepkörök érvényesülését hátráltató külső körülményekről elmondottam.

S egyszersmind higgye el nekem (E) ur, hogy engem nem a tulhajtott loyaltás, hanem egyszerűen a dolgok rendjének nyitott szemmel való áttekintése s az ily uton szerzett meggyőződés gátol meg abban, hogy a törvényvégrehajtásnak első tényezőjére nézve sem jutottam oda, a hová ő jutott. Nem juthattam oda, hogy neki a magyar erdőgazdaság fejlődésének elnyomására irányuló szándékot és törekvést imputáljam.

Nem juthattam pedig oda többek közt különösen azért, mert a míg a többi tényező szerepkörét illetőleg egyelőre csak a szükségesnek talált tovább fejlődés *irányának* megjelöléséig haladhattam előre, addig a törvényvégrehajtás első tényezője s egyben legfőbb adminisztrátor részéről már a szükségesnek ismert tovább fejlődésnek *tényeivel* találom magamat szemben.

Ilyen értelemben mutatok rá — s nem úgy, mint (E) ur tette — az 1898. évi XIX. törvényzikkre, mert az nem — a mint (E) ur mondta — az erdőbirtokosok egyik osztályának állami gyámság alá helyezését jelenti, hanem ellenkezőleg az országnak egész néprétegét ébreszti gazdaságilag a tisztább öntudatra, s a mellett nyit tért is ujat mindenki számára az egész vonalon; tért, a melyen kiki megpróbálhatja s érvényesítheti legjobb tudását és tehetségét a gazdaság önerejéből való fejlesztésének, sőt mi több: megteremtésének munkálásában.

— A térnek egyes részei mindenekfölött alkalmasak erre.

Ott vannak a kopár területek, a mult (kényszerzubbonyok nélkül!) elkövetett gazdasági hibáinak szomorú tanuságai, a hol *terementeni* kell.

(Vagy az ilyen ujratereemtésből (E) ur s esetleges elvtársai nem kérnek?)

Ott vannak a nép erdős legelői, melyekre nézve a kiélestedt ellenlábás érdekek bonyolult összetalálkozásának kiegyengedése — úgy, a mint jeleztem: a szaktudomány tantételeinek, a gazdaság érdekeinek és a törvényes rendnek harmóniájához szükséges föltételek kipuhatolása és előteremtése útján — se nem kicsiny, se nem háládatlan föladat.

(Vagy az ilyen értelmű összhangteremtő munkából (E) ur és esetleges elvtársai szintén nem kérnek?)

S kívánhat-e bárki az egész vonalon, maga vagy más számára, több szabadságot saját jogainak érvényesítése és kötelességeinek teljesítése tekintetében, s egyszersmind kívánhat-e a liberális fölfogásnak tulhajtása nélkül messzebb menő biztatást a maga jogkörének kihasználására nézve, mint a mennyit mindenki számára egyaránt nyújt az a rendelkezés, a melynek irányítása szerint az ujonnan erdészeti gondozás alá vont erdős és kopár legelő-területek gazdasági kezelését és használatát szabályozni és intézni kell.*)

(Vajjon hogyan került ki ez a körrendelet (E) ur figyelmét? S ha nem került ki, miért nem vett arról tudomást közleményében, melyet a szabad fejlődésnek, a szabadelvűségnek jegyében kívánt megírni!)

*

Végére értem a fejtegetéseimnek. Jól tudom és érzem, hogy a tárgyat magát, a melynek vonatkozásai minden irányban messze elágaznak, épséggel nem meritem ki, a mi különben nem is volt czélom; de (E) ur közleményének tárgyalásával végeztem. Reménylem, hogy a tárgyra magára még lesz alkalmam visszatérni, azonban (E) ur közleményére visszatérni többé nem kívánok.

Csak ezuttal, még egyszer és utoljára.

(E) ur következőkép végezte közleményét: „*Haladjunk* tehát s annyi tévelygés után térjünk végre az igaz utra s azon vigyük előbbre öntudatos munkálkodással erdőgazdaságunkat.“

Ha (E) ur az *igaz ut* alatt azt értette, a melyet közleményében követett és közleményével kijelölni igyekezett, akkor bizony még ezt a buzdító szöveget sem hagyhatom némi helyreigazítás nélkül; mert nem találtam, hogy az lenne az igaz ut, a melyre ő megtévelyedésében lépett s melyen remélhetőleg egymagában marad, ha ugyan — marad; és mert úgy találtam, hogy az utat, a melyen haladásunk kezdetét vette, bizvást követhetjük továbbra is. Így tehát az én buzdító szavam szintén más;

*) L. földm. min. 1900. évi 10791. sz. körrendeletét: E. L. 1900. évf.

kevésbé hangzatos, mint (E) uré, ide közállapotainknak jobban megfelel; egy szó, egy fogalom az, a mely sokat magában foglal és magából sokat kizár; nem ígér semmit, ellenben követel sokat, mindent — és legfőképen önmagát! Csak egy szó: *Haladjunk!*

HIVATALOS KÖZLEMÉNYEK.

Eladó erdei fmagvak.

A földmivelésügyi, m. kir. miniszteriumnál az erdőbirtokosok által az 1901. év őszén eladásra bejelentett fmagvak kimutatása.

A) Lombfák.

I. Kocsányos tölgy.

Az eladandó fmagvak mennyisége kor. fill.

Volt urbéres birtokosság:

Darány	A megrendelésre nézve kérdés intézhető a m. kir. állami erdőhivatalhoz Kaposvártt	70 hl.	7 —
Gárdony, u. p. Kastélyos-Dombó		30 „	7 —
Fajsz		6 „	7 —
Sávoly, u. p. Som-Sámsond		30 „	7 —
Simonyi, u. p. Nemes-Vid		20 „	7 —
Szöke Dénes, u. p. Nemes-Vid		15 „	7 —
Vörs, Légrád nagyközség, Légrád		10 „	7 —
		50 „	7 —

Erdélyi róm. kath. status nagyalmási uradalom, Nagy-Almás, bánffy-hunyadi vasuti állomásra szállítva. Tavaszszal szállítva 1 hl. 16 kor. 50 „ 14 —

II. Kocsánytalan tölgy.

Gróf Zichy-féle seniorális uradalom erdőhivatala, Dévény, v. á. Lónyabánya, lónyabányai v. losonczai állomásra szállítva, zsákok beszerzési árban számítottak. Szállítható 1901. október 1-től kezdve	50 q.	15 —
Báró Baratta Dragonó jószágigazgatósága, Póltár, v. á. Losonez, az erdőben szedve zsák nélkül	100 „	7 —
Berethalom község, Berethalom, ár zsákokkal együtt az erzsébetvárosi állomásnál értendő	20 hl.	9 —
Szász-Ivánfalva község, Szász-Ivánfalva, u. p. Medgyes, ár zsákkal együtt medgyesi vasuti állomásnál értendő	10 „	9 —
Muzsnai ev. luth. egyház, Muzsna, ár zsákkal együtt medgyesi vasuti állomásnál értendő	40 „	10 —